

Ineens staat de glastuinbouw het water aan de lippen

De Nederlandse glastuinbouw, internationaal succesvol dankzij innovatie en goedkope energie, verkeert door de hoge gasprijzen in zwaar weer. Heeft de sector nog toekomst in Nederland als energie zo duur blijft?

De Nederlandse zon is de Spaanse niet. Dat hier toch volop tomaten, paprika's en chrysanten gekweekt worden, is te danken aan innovatieve glastuinbouw. En aan goedkoop aardgas. Sinds ruim een half jaar is van dat laatste geen sprake meer. De succesvolle maar energie-intensieve sector verkeert in nood.

'In het verleden betaalden telers 7 cent per kuub, afgelopen weken lag de prijs soms boven de 3 euro', zegt Adri Bom-Lemstra, voorzitter van Glastuinbouw Nederland. In een bedrijfstak waar energie 20 tot 30 procent van de kosten bepaalt, is het onder de waterige Nederlandse zon ineens lastig kweken.

Veel ondernemers draaien verlies, tot wanhoop van de sector en van Bom-Lemstra. Ze waarschuwde afgelopen week voor een golf aan faillissementen. De overheid moet te hulp

3

EURO per kuub gas betalen telers nu soms. In het verleden was dat 7 cent per kuub.

schieten, vindt ze. 'Dit valt niet meer onder het ondernemersrisico. Telers kunnen die prijzen niet doorberekenen.'

Grote verschillen

Maar of de sector op instorten staat, is lastig te zeggen. 'Er bestaan enorme verschillen tussen bedrijven onderling', stelt Lambert van Horen, sector-specialist Food & Agri van RaboResearch. De ene glastuinbouwer heeft een energiecontract dat grotendeels eerder is vastgezet. Die heeft de komende jaren relatief lage prijzen. Een ander koopt vooral in op de dagmarkt voor aardgas en elektra, waar de prijzen al maanden exorbitant hoog zijn.

Sommige ondernemers kunnen hun teelt aanpassen, of bijvoorbeeld relatief snel onzuinige natriumlampen vervangen door ledverlichting. Of ze zetten net als sommige consumenten de verwarming een tikje lager. Soms verkopen ze zelfs hun energiecontract en schrappen een teelt op hun bedrijven, met lege kassen tot gevolg.

Anderen hebben een zogenoemde warmte-krachtkoppelinginstallatie,

waarmee ze elektriciteit kunnen opwekken en verkopen. Doordat stroom ook duur is, kunnen ze zo de gevolgen van de hoge aardgasprijzen enigszins dempen. 'Je ziet al dat sommige tomatenkwekers nu even meer stroomproducent zijn', schetst Van Horen.

Niettemin zitten of komen veel glastuinbouwers in zwaar weer, ziet de Rabo-analist. Goede raad is ook al duur, want niemand weet hoe lang de prijzen hoog blijven als gevolg van de oorlog in Oekraïne. Maar de kans lijkt klein dat ze snel zullen dalen. Dus is verduurzamen voor bijna iedereen noodzakelijk. Dat is niet zomaar gedaan. Zeker de aansluiting op een aard- of restwarmtenet kan niet overal, en als het wel kan vergt het vaak veel tijd.

Nieuw bedrijfsmodel

Een aantal ondernemers zal de komende jaren verlies draaien, denkt Van Horen. Of banken bereid zullen zijn dat verlies te financieren, hangt af van het verduurzamingsplan waarmee de tuinders komen. 'Er moet uiteindelijk een nieuw rendabel bedrijfsmodel ontstaan', aldus Van Horen. De glastuinbouw, zegt Bom-Lemstra, wil nog altijd klimaatneutraal zijn in 2040, dus afscheid van fossiele energie staat meer dan ooit boven aan de agenda.

Adviseur Gerard van Antwerpen velt een hard oordeel. 'De sector heeft gewoon zitten slapen', zegt de eigenaar van adviesbureau Nife, dat gespecialiseerd is in tuinbouw en energie. 'Wij hebben vorig jaar, toen de gasprijzen extreem laag was, voor onze klanten aardgas ingekocht tot 2025 voor 18 cent per kuub.' Een aantal grote telers heeft volgens Van Antwerpen zijn prijzen nauwelijks vastgelegd en zit nu in zwaar weer.

Het roept de vraag op of Nederland in tijden van energiekrabte dan nog wel zelf groente, fruit en bloemen moet verbouwen, terwijl die in zuidelijker landen op eigen kracht groeien. Maar toch lijkt niemand te twifelen aan de toekomst van de glastuinbouw. In Nederlandse kassen wordt zeer efficiënt gebruik gemaakt van ruimte en al dan niet duurzame energie. Bovendien kost het transport van tomaten en paprika's ook energie.

De huidige crisis maakt vooral duidelijk dat de verduurzaming nog sneller moet. 'Vanuit economisch perspectief is het belangrijk om telers overeind te houden', zegt glastuinders-voorzitter Bom-Lemstra. 'Want wat kapot is, is kapot.'

Bard van de Weijer
Cees van den Boom

Terwijl de ene teler zijn kassen

Paprikateler Pascal van de Sande ziet geen andere optie dan 5 cent per paprika extra te vragen aan de consument. Foto's Raymond Rutting / de Volkskrant

...profiteert de andere extra

Deze aardwarmte-installatie in Naaldwijk levert energie aan 56 tuinders.

al leeg moet laten staan...

Twee van de vijf kassen van de familie Van de Sande in Nootdorp staan leeg. Door de hoge gasprijs is de teelt te duur geworden. 'Voor ons is het meer dan spannend hoe dit gaat aflopen.'

Paprikateler Pascal van de Sande (44) wijst naar de kas aan de overkant van de weg. Hij zou trots zijn geweest op deze nieuwe aanwinst, als de gasprijzen niet zo hoog zouden zijn. 'Vorig jaar gekocht, nu helemaal leeg.' Het familiebedrijf dat hij samen met zijn vader, broer en zus bezit, heeft zwaar te lijden onder de scherp gestegen energieprijzen. Eind vorig jaar besloot de familie in twee van haar vijf kassen niet te zaaien. 'Maar de hypotheek loopt wel gewoon door.'

De woningen van de Van de Sandes staan langs dezelfde weg in Nootdorp, de kassen er pal naast. Handig, zegt Pascal, bijvoorbeeld als er 's nachts een stroomstoring is. Hij begon op zijn zestiende in het paprikabedrijf van zijn vader, dat begin jaren zestig werd opgericht door zijn opa. 'In die tijd was de glasteelt lucratiever dan boeren.' Maar nu is het voor de familie een uitdaging om überhaupt de kosten eruit te halen.

Vader Geert (69) heeft in zijn leven niet eerder zulke nijpende omstandigheden meegemaakt. 'Voor ons tuinders is het meer dan spannend hoe dit gaat aflopen. Een tuinder uit de buurt had z'n komkommers al laten zaaien, maar tegen de plantenkweker heeft ie gezegd: stort ze maar in een container. Weggooien kost hem een ton, maar planten zou hem misschien wel een half miljoen kosten.'

Begin vorig jaar betaalde het bedrijf nog 16 cent per kuub gas, nu is dat 1 euro 16. 'Twee weken geleden was het zelfs 2 euro 52.' De familie kan haar acht vaste werknemers in dienst houden, maar besteedt minder werk uit. Van de tien hectare zijn er maar zeven in gebruik. In de lege kassen staan aardgasketels. 'Dat is gewoon niet meer rendabel', zegt Pascal. De andere kassen zijn aangesloten op een warm-

“ Een tuinder uit de buurt had z'n komkommers al laten zaaien, en toen tegen de plantenkweker gezegd: gooi maar weg

Geert van de Sande
tuinder

van de overstap op aardwarmte

In Naaldwijk maakt de glastuinbouw een grote sprong. In plaats van met gas, worden de kassen binnenkort verwarmd met aardwarmte.

Ronkend trekt de graafmachine een diepe geul waarin straks de warmteleiding komt te liggen die een naburig glastuinbedrijf zal aansluiten op het aardwarmtenet dat hier sinds drie jaar ligt. Nederland moet van het gas af en waar dat in grote delen van het land stroef verloopt, voegt de glastuinbouwsector hier in Naaldwijk in hoog tempo de daad bij het woord.

Ook deze teler heeft straks aardwarmte. Lange tijd beschouwd als onbetaalbaar, maar nu behoren tuinders in het Westland die zijn aangesloten ineens tot de winnaars. 'Met de torenhoge energieprijzen is aardwarmte nu ook financieel aantrekkelijker', zegt Marco van Soerland, terwijl hij om een boorput loopt waaruit heet water zacht sissend omhoog komt.

Van Soerland is directeur van Trias Westland, dat hier aardwarmte produceert uit boorputten van ruim drie kilometer diep. Dat gebeurt telkens met twee putten tegelijk. Bij de eerste wordt kilometers verderop water diep in de grond geïnjecteerd, uit de tweede (ingepakt in zilverkleurig isolatie-

materiaal om de warmte binnen te houden) komt water van 85 graden Celsius omhoog. Water dat is verwarmd door moeder aarde zelf. Er is in principe geen aardgas nodig, alleen een paar zware elektrische pompen.

Het totale vermogen is ongeveer 45 megawatt, genoeg om de kassen van 56 aangesloten tuinders te verwarmen. Dertig jaar kan de aardbron warmte leveren. Na vijftien jaar is alles afbetaald en kunnen aangesloten tuinders nog jaren gebruik maken van duurzame warmte, zegt Van Soerland. Na dertig jaar neemt de temperatuur gestaag af. De put hoeft dan niet afgeschreven te worden, want met een warmtepomp kan de temperatuur van het water dan nog een tijd worden verhoogd.

Aardwarmte is ideaal voor glastuinbouw, stelt Van Soerland, omdat het hier makkelijker te realiseren is dan in steden. Dit komt doordat kassen bijna

“ Met de torenhoge energieprijzen is aardwarmte nu ook financieel aantrekkelijker

Marco van Soerland
directeur producent aardwarmte

tekrachtkoppelinginstallatie die draait op aardgas, maar tegelijkertijd stroom opwekt. 'Zo blijft het nog net betaalbaar.'

De Van de Sandes willen graag de overstappen op aardwarmte. Beter voor het milieu, en in deze tijd een stuk voordeliger. Samen met collega's willen ze zich aansluiten bij een nieuw aardwarmteproject. Probleem is dat bewoners in de buurt bezwaar maken tegen een gebouw dat het uitzicht zou bederven. 'Iedereen wil verduurzamen, maar als er ergens een nadeeltje is, staan ze gelijk op hun achterste benen', zegt Geert. Hij maakt zich zorgen over mogelijke vertraging, die hem zijn subsidie kan kosten.

Volgende week begint de oogst. Om de zware verliezen te compenseren ziet Pascal geen andere optie dan vijf cent per paprika extra te vragen aan de consument. 'Voor de klant is dat niet veel, maar voor ons maakt dat het verschil.' Of het bedrijf die hogere prijs ook kan afdwingen is maar de vraag. Volgens Pascal drukken de grote supermarktketens de prijzen naar beneden. 'Onze paprika's gaan in de winkel vijf keer over de kop, maar wij hebben daar niets aan.'

Diepe zakken heeft het paprika-bedrijf niet. De familie heeft maar één doel voor ogen: deze crisis overleven. Vader Geert: 'Dit jaar zullen spelen zou ik al een forse overwinning vinden.'

Cees van den Boom